

ВЕЛИЧНИЙ ПОСТАМЕНТ УКРАЇНСЬКОГО ПРОРОКА

«Піднявшись на найвищі вершини мистецтва, Кобзар лишився доступним та близьким мільйонам». Ці слова М. Чалого знайшли особливе підтвердження в цьому році, коли українці в усьому світі відзначали знаменну дату — 200-річчя з дня народження Т. Г. Шевченка. Це чудовий привід знову і знову звернутися до життя і діяльності Кобзаря, збагатитися його пророчими думками, силою духу й почуттям любові до людей, до рідної землі, до всього світу. І зовсім не патетично, а щиро зринають у пам'яті слова Василя Симоненка: «Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття, тебе своїм сучасником звемо». Недаремно саме тому вдячні нащадки звели найбільшу кількість монументів, встановлених Великому Кобзареві у світі. І сьогодні хочеться знову згадати про їхнє значення, простежити етапи спорудження пам'ятників Великому Генію в містах України та Європи. Важливо виховувати патріотизм, любов і повагу до спадщини, розвивати естетичні смаки підрастаючого покоління.

Нині у світі споруджено 1384 пам'ятники Тарасу Шевченку: 1256 — в Україні та 128 — за кордоном, у 35 державах.

В Україні найбільше пам'ятників встановлено на Івано-Франківщині — 201, за нею йдуть Львівська — 193, Тернопільська — 165 та Черкаська області — 102.

За кордоном пам'ятники встановлено в Росії — 30 (10 пам'ятників та 20 меморіальних дошок), Казахстані — 16, США — 9 та Канаді — 9, а також у Білорусії — 6, Польщі — 5, Молдові — 4, Бразилії — 3, Аргентині — 3, Франції — 3 та ін.

“ Піднявшись на найвищі вершини мистецтва, Кобзар лишився доступним та близьким мільйонам.

М. Чалий

Перший пам'ятник Т. Шевченку було відкрито 1881 року до 20-річчя від дня смерті митця у місті Форт Шевченко в Казахстані під керівництвом І. О. Ускова, який був комендантом Новопетровського укріплення, коли Шевченко перебував там на засланні.

В Україні перший пам'ятник Шевченку (його погруддя) було встановлено в Харкові в садибі Алчевських 1881 року.

Цікавим також є пам'ятник у Чернігові (1992, автор Андрій Чепелик, народний художник України (1992), лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка (2000)). Шевченко тут — молодий і статний флант, яким він і був, навчаючись у Петербурзькій Академії мистецтв.

Серед закордонних пам'ятників найбільш цікавими й незвичайними є аргентинський (Буенос-Айрес, 1971) та італійський (Рим, 1973).

На першому — молодий Шевченко, у його постаті — напруження та пристрасне звернення до людей, поряд — скульптурна група «Гайдамаки», що є своєрідною ілюстрацією до образу поета. Це мистецьке

■ Захарова Розалія Ісааківна

“ Чи уявляємо минуле без Шевченка?
Ця постать не для
забуття.
Життя країни він
частинка,
Основа українського
буття.

Я. Бурковська

■ Пам'ятник Т. Г. Шевченку в Чернігові

рішення особливо вдале для пам'ятника, розташованого в іншому етнічному середовищі: супутні персонажі містять додаткову інформацію для глядачів, які мають обмежені знання про Україну, Шевченка, його твори. Автор — Леонід Моложанін.

І все ж одним із кращих зразків монументальної Шевченкіани у світі й найкращим пам'ятником Т. Шевченку в Україні є пам'ятник, встановлений у Харкові 1935 року. Автори пам'ятника — скульптор Матвій Манізер і архітектор Йосип Лангбард. Він є одним із символів міста. Гордим, прекрасним, величним.

Працюючи над проектом, М. Г. Манізер здійснив подорож по шевченківських місцях, зробив багато пейзажних і жанрових етюдів. Він ретельно вивчив листування і портрети Т. Г. Шевченка. Особливо цінними для скульптора були автопортрети поета, його нечисленні фотографії та посмертна маска. М. Г. Манізер неодноразово перечитував «Кобзар», мемуарну літературу. «Кожний день приносив щось нове, цікаве й дуже потрібне, — розповідав скульптор, — а Тарас ставав дедалі ближче та рідніше. Інколи мені вже так живо уявлявся Шевченко — його зріст, хода, вираз очей, обличчя, що, здавалося, зустрінь я його на вулиці — анітрохи не здивуюсь!»

Скульптор М. Г. Манізер був різнобічно обдарованою людиною, закінчив не тільки Академію мистецтв, але ще й фізико-математичний факультет Петербурзького університету, а крім того — Консерваторію по класу віолончелі. М. Г. Манізер створив три пам'ятники Шевченку: у Харкові, Києві й Каневі. Перший був наш, харківський, тому що Харків був тоді столицею України. Це перший багатофігурний пам'ятник у колишньому Радянському Союзі, а крім того — своєрідний застиглий спектакль за участі кращих українських акторів, що позували скульптору й ніби зіграли ролі поета й героїв його творів.

“ Ми чуємо тебе, Кобзарю, крізь століття,
Тебе своїм сучасником звемо.

В. Симоненко

У пошуках українських типажів М. Г. Манізер запросив акторів харківського театру «Березіль», колектив якого був створений легендарним Л. Курбасом. Зараз це Харківський академічний український драматичний театр імені Т. Г. Шевченка. Наталя Ужвій створювала образ Катерини. Амбросій Бучма позував для помираючого гайда-

■ Пам'ятник Т. Г. Шевченку в с. Великий Бурлук

■ Пам'ятник Т. Г. Шевченку в Буенос-Айресі

маки і кріпака із жорном, Олександр Сердюк грав образи гайдамаки з косою й заколотника, що рве пута. Тип пов'язаного запорожця втілював Іван Мар'яненко. Актриса Сузанна Коваль створила образ наймички, яка тримає граблі й ціпок. Актор Р. Івицький позував для образу червоноармійця — вартового з гвинтівкою. Для постаті комсомолки-робфаківки позувала робітниця харківського заводу «Червоний Жовтень», краща піонервожата міста Н. Гордієнко. «Це були першокласні художники! Все життя я їм буду вдячний», — згадував М. Г. Манізер.

Пам'ятник Т. Г. Шевченку в нашому місті — це рідкісний монумент усьому українському трудовому народу, Т. Г. Шевченку та видатним героям його поезії. Шевченко стоїть, ледве схиливши в задумі непокриту голову. Скульптор зупинив ту мить, коли поет збирався зробити крок — він увесь порив, увесь рух. На плечі накинута пальто, права рука стиснута в кулак. У зовнішності поета, у його суворому обличчі, у зсунутих бровах,

в енергійному жесті руки відчувається сила незвичайної людини, що присвятила своє життя і талант Україні, своєму народові, людині, яка залишила потомкам велику творчу спадщину. На творчості Шевченка зросло чимало поколінь сучасних художників слова.

Сьогодні в незалежній державі образ Т. Г. Шевченка сприймається як символ вільної України. З мистецької точки зору, пам'ятник Т. Г. Шевченку — рідкісний зразок монументального мистецтва, де відтворено емоційний стан людини від суму та ненависті до впевненості й радості вільної людини. Пам'ятник Т. Г. Шевченку є найкращим монументом Харкова, Слобожанщини й один із ліпших зразків монументального мистецтва України.

На жаль, у столиці Слобожанщини Шевченко ніколи не був. Хоча дехто з дослідників вважає, що, можливо, він і відвідав місто таємно, адже опальному поетові було заборонено жити будь-де, окрім Петербурга чи Москви.

Але документально такий приїзд не підтверджено. Проте ми точно знаємо, що за життя принаймні п'ять разів Шевченко збирався до Харкова.

Сюди, Квітці-Основ'яненку, він надіслав примірник щойно видрукуваного в Петербурзі першого «Кобзаря».

Сюди він писав 1841 року: «Тільки й рідні, ви і дні... Запряжу коні та прямісінько в Харків».

Не судилося, не приїхав. Але все життя невидимими ниточками духовного єднання поет був зв'язаний із Харковом, харків'янами. Зв'язок Шевченка з Харковом тривав до кінця життя поета.

Тож символічно, що саме в Харкові й харків'янами було створено перший в Україні пам'ятник поетові. Та й найкращий із них теж стоїть на слобожанській землі.

Усього в Харківській області налічують 20 пам'ятників Великому Кобзареві. Серед них пам'ятник Т. Г. Шевченку в с. Близнюки. Пам'ятник був споруджений за ініціати́ви колишнього селищного голови М. І. Савченка на кошти громадян. Автор проекту й виконавець — Харківський скульптор Сергій Іванович Ястребов. Пам'ятник розташований у с. Близнюки по вул. Комсомольській.

Пам'ятник Т. Г. Шевченку в с. Великий Бурлук відкрито 2004 року, архітектор П. Яценко. Розташований по вул. Леніна.

23 серпня 1996 року з нагоди 5-ї річниці незалежності України відбулося урочисте відкриття пам'ятника Т. Г. Шевченку в м. Лозова. Розташований у міському сквері по вул. Жовтневій.

Пам'ятник Т. Г. Шевченку стоїть у м. Змієві по вул. Леніна. Він був встановлений 1956 року у зв'язку з 95-ю річницею з дня смерті Кобзаря.

Проект розробив відомий український скульптор Василь Іванович Агібалов (автор пам'ятнику молодогвардійцям у м. Краснодарі).

Скульптура із залізобетону виготовлена на Харківській скульптурній фабриці.

Пам'ятник молодому Тарасу відкрито до 10-ї річниці незалежності України за ініціати́ви та підтримки народного депутата О. М. Бандурки, Дергачівської міської ради й на кошти почесних меценатів Дергачівщини. Відкрито пам'ятник 19 серпня 2001 року. Монумент розташований у центрі міста на площі Перемоги. Образ Шевченка втілили скульптори: А. Шуаліс, В. Семєнюк, архітектор В. Лаптев.

Розташований на вулиці Т. Г. Шевченка. Автор — скульптор Л. Блох.

Пам'ятник Т. Г. Шевченку в Кулиничках було відкрито 2003 року на території Кулиничівської селищної ради.

Пам'ятник Т. Г. Шевченку в Балаклії відкрито 2003 року в рамках урочистостей з нагоди 80-річчя Балаклійського району та 340-річчя Балаклії перед будівлею районної адміністрації. Автор композиції — харківський скульптор, член Національної спілки художників України, лауреат міжнародної відзнаки ім. Сократа Сейфаддін Гурбанов. Пам'ятник об'єднує дві скульптури: Кобзар, котрий присів відпочити, і дівчинка поруч із ним із голубом у руках, що символізує молодість держави Україна.

Шевченко наш. І Шевченко всенародний. Всесвітній. Тож будемо високо нести його зоряне

■ Пам'ятник
Т. Г. Шевченку
в Харкові

■ Пам'ятник Т. Г. Шевченку в м. Дергачі

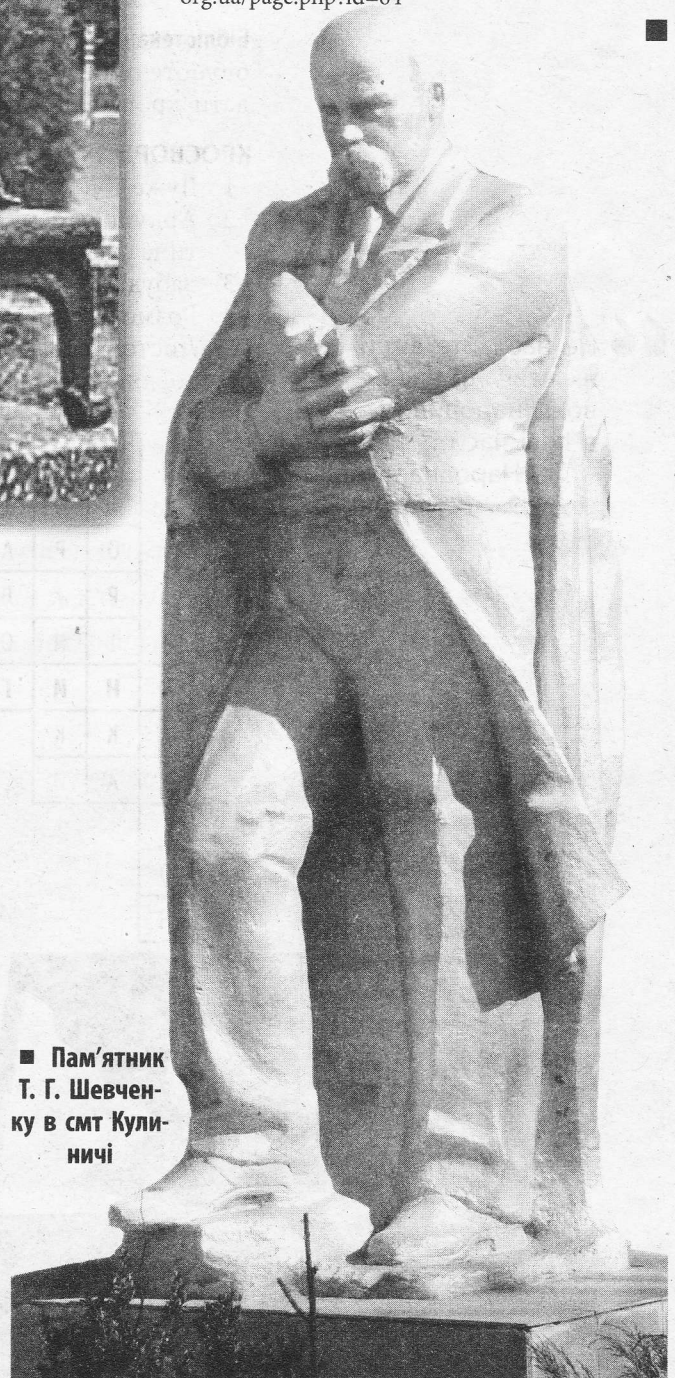
ім'я, заповідаючи нашим дітям і дітям дітей наших, щоб усією душею, вірою і правдою кожен міг сказати подумки чи вголос: «Шевченко — це назавжди!»

Стоїть Тарас Григорович
З граніту, мов живий.
Ще не один десяток
Майбутніх поколінь
Йому нестимуть квіти
І свій низький уклін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Путятін В. Д. Пам'ятки монументального мистецтва Слобожанщини: Збірка науково-популярних статей Путятіна Володимира Дмитровича / В. Д. Путятін. — С. 10–17.
2. Путятін В. Д. Скульптурна Шевченкіана у Харкові / В. Д. Путятін // Матеріали науково-методичної конференції професорсько-викладацького складу та аспірантів інституту за підсумками науково-творчої роботи за 1996 р. — Х. : ХПІ, 1997. — С. 74–76.
3. Семенюк Н. Монументальна шевченкіана України: історія і сучасність / Н. Семенюк. — Х. : Мачулін, 2012. — 256 с.
4. Сингаївський М. «Шевченко — це назавжди» / М. Сингаївський // Обрій. — 2004. — № 9. — С. 14–16.

5. Чернова М. В. Пам'ятник Шевченку в Харкові / М. В. Чернова. — Х. : Прапор, 1984. — 199 с.
6. Чернова Н. «Великий Кобзар» / Н. Чернова // Слобідський край. — 2005. — квіт. — С. 6.
7. Пам'ятники Тарасові Шевченку. — Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Пам'ятники_Тарасові_Шевченку
8. Пам'ятники Шевченку в Україні та світі. — Режим доступу : <http://www.museumshevchenko.org.ua/page.php?id=64>

■ Пам'ятник Т. Г. Шевченку в смт Кулиничі